

**YOG'OGHGA MEXANIK ISHLOV BERISHDA AVTOMATIK BOSHQARISH
SISTEMASIDAN FOYDALANISH TEXNOLOGIYASI**

**Razzoqov Baxtiyor Xabibullayevich
Farg'ona davlat universiteti**

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarni texnika, mehnat va kasb olamiga olib kirishning har xil yo'llari orasida «Texnologiya» fanining muhim o'rin tutishi, yog'ochga ishlov berish texnologiyasi hamda yog'ochga mexanik ishlov berishda avtomatik boshqarish sistemasidan foydalanish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: o'quvchilar, mehnat va kasb, yog'ochga ishlov berish avtomatik boshqarish sistemasi, Texnologiya.

O'quvchilarni mehnat va kasb olamiga olib kirishning har xil yo'llari orasida «Texnologiya» fani muhim o'rin tutadi. Uning metodikasini takomillashtirish orqali fan uchun moddiy jihozni mustahkamlash, maktabni o'z atrofidagi sanoat va qishloq xo'jaligi sohasi bilan aloqasini mustahkamlash, ijtimoiy foydali, umumiy mehnatni tashkil etish, uning tarbiyaviy iqtisodiy samaradorligini oshirish, uni ta'lim bilan qo'shib olib borish, o'quvchilarni mehnatga tayyorlashni yaxshilash bo'yicha ishlar yo'lga qo'yiladi.

Texnologiya darsi maktabdagi boshqa fanlar uchun umumiy didaktik tamoyillarni qo'llasada, uning o'ziga xos xususiyatlari ham mavjud. O'quvchilar bilish faoliyati bilangina emas, balki yaratish faoliyati bilan ham shug'ullanadilar. Texnologiya fanlari, qurollari, jarayonlari oddiy o'rganish obyekti sifatida emas, balki o'quvchilar ishlarini faollashtiruvchi ko'rsatmalilik vositasi, texnik mexanik mexanizmlar, ta'limning texnik vositasi sifatida xizmat qiladi.

Yog'ochga ishlov berish texnologiyasi quyidagicha:

1. mahalliy hududda o'sadigan daraxtlar va ulardan olinadigan yog'och turlarini farqlash;
2. yog'ochlarning sifatini va ularning nuqsonlarini aniqlash;
3. asbob-uskuna va moslamalarni ishga tayyorlash, foydalanish va ta'mirlash;
4. tayyorlanmaning eskizi va texnologik xaritasini tuzish, tanlash, rejalash va tayyorlash;
5. yog'ochga ishlov berish jarayonlari bilan uyg'unlashtirilgan xalq hunarmandchiligiga oid ish usullarini bajarish.

Jarayonni ma'lum ketma – ketlikda va berilgan tartib bo'yicha odam ishtirokisiz amalga oshiradigan chora tadbirlar majmuasiga texnologik jarayonni **avtomatik boshqarish** deyiladi.

Avtomatik boshqarish tizimlari quyidagicha farqlanadi:

1. boshqarishni markazlashtirish darajasi bo'yicha;
2. boshqarish ob'ektiga ta'sir turiga ko'ra;
3. teskari aloqa borligi bo'yicha;
4. dasturtashuvchining turiga ko'ra.

Boshqarishning markazlashtirish darajasiga ko'ra markazlashtirilgan, nomarkazlashtirilgan va aralashma turlariga bo'linadilar. Markazlashtirilgan tizimda avtomat yoki avtomatik liniya (obyekt) buyruq (komanda) punktidan boshqariladi. Bunga misol taqsimlash vali yoki komandoapparat yordamida boshqariladigan avtomat bo'la oladigan.

Nomarkazlashtirilgan tizimda obyektini boshqarish markaziy boshqarishga ega emas. Stanok (obyekt) ishchi organlari yo'l datchiklari yordamida boshqariladi. Datchiklarning ulanishi yoki uzulishi ishchi organlarida o'rnatilgan tayanchlar orqali amalga oshiriladi. Bunga misol qilib jilvirlash avtomatlarining boshqarish organlarini olish mumkin.

Yog'ochga ishlov beruvchi tokarlik stanoklari yordamida yog'och materiallardan har xil aylanish sirtlarga ega bo'lgan detallar, shakldor buyumlar tayyorlanadi.

TSD-120 tipidagi o'yuvchi moslamali yog'ochga ishlov beradigan tokarlik stanogining asosiy qismlari.

- 1- stanina,
- 2-oldingi babka,
- 3-orqa babka,
- 4-tirgak,
- 5-o'yuvchi moslama stoli.

Stanina stanokning tayanch tutqich uzeli bo'lib, ular bo'yab keyingi babka va tirgak bo'yilama yo'nalishda suriladi.

Oldingi babka ishlanadigan yog'och materiallarni tutib turadi va uni aylanma harakatga keltiradi. Oldingi babkaning shpindeliga pog'onali shkv kiydirilgan bo'lib, unga tasma orqali elektr dvigateldan harakat uzatiladi. Tasmani shkvning turli pog'onalariga almashtirish yo'li bilan shpindelning aylanishlar soni o'zgartiriladi.

Ketingi babkaning vazifasi ikkinchi tayanch yani uzun o'lchamli yog'ochlarni markazda tutib turish va keskich (parma)larni o'rnatishdan iborat.

Yo'nish, qirg'ish vaqtida iskanalarni tutib (tirab) turish maqsadida **tirgakdan** foydalaniladi. Ishlanadigan yog'ochning o'lchamiga va unga qanday ishlov berilishiga qarab, tirgakni shpindelga parallel yoki ko'ndalang holda staninaga o'rnatiladi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, o'quvchilar fanni o'zlashtirish jarayonida ishlab chiqarish bilan bog'liq bo'lgan barcha sohalar, ularda qo'llaniladigan texnologik jarayonlar hamda ishlab chiqarish munosabatlari to'g'risida to'liq tassavurga ega bo'ladilar. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarni texnologik ta'lim, kasb tanlashga yo'llash tarkibida kasbga yo'naltirish ularning zamonaviy va milliy kasb-hunarlarini o'zaro uyg'unligini ta'minlagan holda bilim, ko'nikma, malakalarni egallashlarini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. O'RQ-637-son. 2020-yil 23-sentyabr. <https://lex.uz/>
2. Shavkat Mirziyoyev. O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Kontseptsiyasi. 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni. <https://lex.uz/>
3. Razzoqov B.X. Milliy qadriyatlar vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasb madaniyatini shakllantirish. Mug'allim ham uzliksi bilimlendirio'. Nukus- 2021. № 3/3. 52-54 b.
4. Bakhtiyor.Kh.Razzokov. The System Of Formation Of Professional Culture Of Teachers Of Future Technological Education Through National Values. Journal of Positive School Psychology 2022.Vol.6.No.4.1659-1665. <http://journalppw.com>
5. Razzoqov B.X. Mutalipov R.R. "Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etish" Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal «Vestnik nauki» № 12 (45) T.3 2021
6. Razzoqov B.X. Mutalipov R.R. "Professional orientation of students based on the national program" ISSN 2308-4804.Science and world.2021. № 11(99),62-64.

Тенденции развития физики конденсированных сред

Секция «Инновационные методы преподавания современной физики»

7. Razoqov B.X. Raximov B.X. "Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarini kasb maxoratini shakllantirishda kreativlik" Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal «Vestnik nauki» № 2 (47) Tom-2. 2022
8. Razzokov B.X. Yokubjonova M. H. "Future technological education developing professional skills for teachers" ISSN 2770-0003 Volume 7 Texas Journal of Multidisciplinary Studies 2022
9. Razzoqov B.X. "Milliy qadriyatlar vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasb madaniyatini shakllantirish". Mug'allim ham uzliksi bilimlendirio'. Nukus-2021. № 3/3. 52-54 b.
10. I.I.Karimov. D.X.Mamatov. Umumta'lim maktablarida texnologiya fanini o'qitirishda yangi pedagogik texnologiyalarini qo'llash. O'quv- uslubiy qo'llanma Farg'ona. "poligraf Super Servis" MCHJ 2021 yil.-218 b.
11. B.Rahimov.Uzluksiz ta'lim tizimida ilmiy-ijodiy ishlarni samarali tashkil etish mazmuni Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. 1-tom. 10-12 betlar. Nukus. 2019 y
12. B.Rahimov.B.Nazarova Sh.Yo'ldashev. Boshlag'ich sinf o'qituvchisini o'quvchilarni milliy hunarlarga yo'naltirishga tayyorlash texnologiyasi. Ta'lim, fan va innovatsiya. Ilmiy-uslubiy jurnal. №2 T. 2021. 53-57-betlar.
13. B.Rahimov. Yoshlarni tadqiqotchilik faoliyatga yo'naltirishda modulli texnologiyalardan foydalanish. Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. Uzpfiti. 2018 yil avgust
14. Razzokov B.H., Mutalipov R.R." Professional orientation of students based on the national program". ISSN 2308-4804. Science and world. 2021. № 11 (99)62-64.
15. A.J.Jo'raev, M.R.Mavlyaviev, T.Abdukarimov, J.Y.Miraxmedov «Mexanizm va mashinalar nazariyasi», Toshkent, «O'qituvchi», 2004 y. – 592 b.
16. Mavlyaviev M.R., Jo'raev A.J, Abdukarimov T., Maksudov R.X., Miraxmedov J.Yu., Nurullayeva X.T. «Mashina va mexanizmlar nazariyasi fanidan kursaviy loyihalash ishlari uchun vazifalar to'plami va uslubiy qo'llanma». T., TTYSI, 2010.-213 b.

ТЕХНОЛОГИК ТА'ЛИМ YO'NALISHIDA ТЕХНИК МЕХАНИКА FANINING AHAMIYATI

Razzoqov Baxtiyor Xabibullayevich
Farg'ona davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnologik ta'lim, texnik mexanika fani predmeti, texnik mexanikaning tarkibiy qismlari, moddiy jismlarning muvozanati hamda texnik mexanika fanini texnologik ta'lim yo'nalishida asosiy harakat qiyosi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: texnologik ta'lim, texnik mexanika, moddiy jismlar muvozanati, statika, mexanizmlar, detal, uzellar.

Fan-texnika jadal sur'atlar bilan rivojlangan, ishlab chiqarish jarayonlari mexanizatsiya va avtomatizatsiyalashayotgan hozirgi paytda mexanika nomi bilan bevosita bog'liq va uning asosiy tarkibiy qismi bo'lgan texnik mexanika fanini puxta o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Texnologik ta'lim - texnologiyani o'rganishdir, unda talabalar texnologiya bilan bog'liq jarayonlar va bilimlarni o'rganadilar. O'rganish sohasi sifatida, texnika bilan jismoniy dunyoni shakllantirish va o'zgartirish qobiliyatini materiallar va vositalar uchun insonning ehtiyojlarini qondirishdir. Bu keng qo'llanilish va foydalaniladigan texnologiyalarning texnik tarkibiy qismlari va